

244

Hogyan segítik a tanácsí könyvtárak a szövetkezeti dolgozók könyvtári ellátását?

Az ipari szövetkezeti mozgalom mintegy ezeregyszáz szövetkezetet foglal magába, s ezekben körülbelül háromszázezer szövetkezeti dolgozót foglalkoztatnak. A mozgalom kulturális tevékenysége sokirányú. A munka eddigi eredményeit az OKISZ művelődési és szociálpolitikai önálló osztálya 1975-ben készült összefoglaló jelentésében a következőkben összegezte: „Az ipari szövetkezetek tevékeny részesei a községek, városok kulturális életének. Szervező munkával, anyagi eszközökkel és gyakran társadalmi munkával támogatják a közművelődési intézményeket. Politikai és szakmai képzéssel, továbbképzéssel, felvilágosító, nevelő munkával segítik a tagság tudatának formálását, gyarapítják ismereteit. Klubokat, könyvtárakat tartanak fenn, öntevékeny művészeti csoportokat működtetnek, kulturális rendezvényeket szerveznek és jelentős művelődési, ízlésformáló tényezők kapcsolódnak gazdasági tevékenységükhöz.”

Ennek a szerteágazó kulturális munkának most az olvasással kapcsolatos, a könyvtárakat érintő részéről számolunk be.

Együtműködés az erősebbel

A felszabadulás után megalakult ipari szövetkezetek többségében az igen széles körű olvasási propaganda hatására kis könyvtárak jöttek létre. E könyvtárak által könyvek kerültek olyan emberek kezébe is, akik eddig nem olvastak. Az effajta kis könyvgyűjtemények azonban sohasem voltak a szó valódi értelmében könyvtárak, és később sem lettek azzá, még akkor sem, ha néhány szövetkezetben — kivételesen — könyvállományuk két-háromezer darabra nőtt. Az 1973-as felmérés szerint az ipari szövetkezetek 132 könyvtárában körülbelül 70 ezer kötet könyv állt a dolgozók rendelkezésére, könyvtáranként átlagosan alig több mint 500. Alacsony volt a beiratkozott olvasók száma — mindössze 5200 —, és kevés az új könyvek beszerzésére fordított összeg is: még évi 1000 forint sem jutott egy-

egy könyvtárra. A szakképzett könyvtári dolgozók hiányában a könyvek beszerzése ötletszerűen történt, s emiatt a könyvállomány sem szolgálta megfelelően a dolgozók önművelési igényeit és szórakozását. Nehézség legnagyobba része nem rendelkezett megfelelő helyiséggel.

Mielőtt azonban mindezekből azt a következtetést vonnánk le, hogy a szövetkezeti könyvtárakat igen nagy mértékben fejleszteni kellene, nézzük meg, hol is vannak a szövetkezeti könyvtárak. Többségükben Budapest és a vidéki városközpontokban levő szövetkezetekben, valamint a nagyközségekben, mégpedig néhány száz méterre a tanácsí könyvtáraktól. A közművelődési párhatározat ráirányította a figyelmet a munkásművelődésre, s az ipari szövetkezeteknek is fel kellett mérniük a közművelődés minden szintjén, hol tartanak, milyen eszközök, lehetőségek állnak a rendelkezésükre a művelődési célok eléréséhez. A szövetkezeti könyvtárak helyzetének vizsgálata nyomán merült fel a gondolat: e könyvtárak fejlesztése helyett a tanácsí könyvtárakkal való együttműködést kell szorgalmazni. Az első együttműködési szerződés 1975 februárjában jött létre az OKISZ és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózati központja között. Az együttműködési szerződés, mely az olvasómozgalmi célokat az állami könyvtárhálózat segítségével kívánja megvalósítani, kiterjed egyrészt a háromszáztíz budapesti ipari szövetkezet, valamint a szövetkezetek által fenntartott munkásszállások és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtárainak közvetlen kapcsolatára, másrészt az OKISZ művelődési osztályának és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózati központjának módszertani kapcsolatra. A fő cél, hogy a budapesti ipari szövetkezetek dolgozói fokozatosan beépjenek az FSZEK kerületi könyvtárainak olvasótáborába; a szövetkezeti dolgozók a szerződés értelmében vegyék igénybe a könyvtárak segítségét a szocialista brigádok kulturális vállalásainak teljesítéséhez, valamint vegyenek részt a

könyvtárak által szervezett irodalmi és ismeretterjesztő programokon. Az OKISZ művelődési osztályának öt éves közművelődési tervében szerepel minden budapesti szövetkezet kapcsolatának megteremtése az FSZEK hálózattal könyvtáraival. (Ez a kapcsolat az ipari szövetkezetek egymástól eltérő termelési profilja következtében szövetkezetenként változik.)

Az említett szerződés megkötése után néhány hónappal az OKISZ művelődési osztálya harminc budapesti szövetkezetet keresett fel, hogy közvetlenül is tájékozódjék az állami könyvtárhálózattal tervezett együttműködés helyzetéről. A meglátogatott szövetkezetek nyolcvan százaléka a szakmai szövetségek jóvoltából tudott a szerződésről, és tervezte is a kapcsolat felvételét a kerületi könyvtárakkal. Hat szövetkezet közművelődési tervében már szerepelt az FSZEK kerületi könyvtáraival kialakítandó kapcsolat valamilyen formája. (Leggyakrabban a szocialista brigádok művelődési vállalásaihoz kértek segítséget a könyvtáraktól.) Ugyanakkor a könyvtárak is lépéseket tettek az együttműködés megvalósítására. Az FSZEK 26-os számú kerületi könyvtára például védnökséget vállalt az Építő KISZÖV Mester utcai munkásszállása fellett, a 6-os könyvtár a Budamobil Ipari Szövetkezet szocialista brigádjainak kis könyvtárát állított össze, a 43-as könyvtár a Zászlós utcai ifjús munkás-szállás fiataljaival vetélkedőt rendezett a felszabadulás 30. évfordulója alkalmából, a 9-es könyvtár pedig letéti könyvtárat adott a Szolgáltató KISZÖV gyermeküdülőjének stb.

A miskolci értekezlet nyomán

A budapesti szerződéssel párhuzamosan az OKISZ szorgalmazta a megyei KISZÖV-ök és a megyei könyvtárak közötti együttműködési szerződések megkötését is. Az első megyei szerződés Borsod megyében jött létre az Ipari Szövetkezetek Megyei Szövetsége és a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár között. Az OKISZ művelődési osztálya a Borsod megyei együttműködési terveket valamennyi megyében megvalósíthatónak tartotta, s ezért felkérte a Borsod megyei szövetséget és a megyei könyvtárt egy szélesebb körű területi tanácskozás megszervezésére. Az 1975 májusában tartott miskolci értekezleten részt vevő nyolc megye küldöttei elfogadták az együttműködés gondolatát, és a vitára bocsátott szerződéstervezetet értékes javaslatokkal kiegészítették. A miskolci értekezlet után egy évvel a tapasztalatok értékelése és a további megyei együttműködési szerződések létrehozásának ösztönzése céljából szervezte meg 1976. júniusában az OKISZ — az

FSZEK

pesten

dunántúli megyék és a budapesti szakmai szövetségek képviselői vettek részt.

Eddig hét megyében kötöttek együttműködési szerződést a szövetségek, a megyék többségében pedig folyamatban van a szerződések megkötése. Az egyes megyei szerződések igen változatosak: a helyi igények, lehetőségek és sajátosságok szerint különböznek egymástól. Borsod megyében például a szövetkezeti bizottságok elnökei részére (ők a szövetkezetekben a kulturális munka szervezői) könyvtárlátogatást szerveznek a megyei könyvtárba, és ennek keretében az olvasómozgalomról, a munkahelyi művelődés kérdéseiről tartanak tájékoztató előadást. Ezzel párhuzamosan pedig konzultációra is sor kerül a munkásművelődésről a miskolci szövetkezetek szocialista brigádvezetői részére. A Somogy megyei Könyvtár, valamint a megye járási könyvtárai szakirodalmi tájékoztatást nyújtanak a szövetkezeteknek a termelési profilnak és az egyéb helyi igényeknek megfelelően. Kívánságra irodalomkutatást is végeznek, melynek alapján könyv-, illetve cikkbibliográfiát állítanak össze. A Somogy megyei KISZÖV szerződésben javasolja a szövetkezeti szocialista brigádoknak, hogy kisebb javításokkal nyújtsanak segítséget a kapcsolatot tartó könyvtáraknak, valamint a nagyobb könyvtári rendelések teljesítését is az együttműködés szellemében végezzék el.

Az OKISZ javasolja a szerződéses együttműködési rendszer kiterjesztését az egész szövetkezeti mozgalomra. És a megyei, valamint a szakmai szövetségek segítségével arra törekszik, hogy a szerződések ne csak papíron jöjjenek létre, hanem gyakorlatilag is valóra váljanak: hatékonyan segítsék a szövetkezeti dolgozók művelődését, hozzák közelebb a dolgozókat a tanácsai kulturális centrumokhoz. A tanácsai könyvtárak ugyanis nyilvánvalóan sokkal hatékonyabban képesek a munkásművelődést szolgálni, mint a szövetkezeteken belül létrehozott kis könyvtárak. Mindemellett az OKISZ a szövetségeken keresztül azt javasolja a szövetkezeteknek, hogy a szerződés adta lehetőségek igénybevétele mellett is fejlesszék a termelést segítő *sakkönyvgyűjteményeiket*, valamint nagyobb klubjaikban hozzanak létre a folyóiratok olvasási lehetőségét is megteremtő kis *kézikönyvtárakat*.

Az eddigi tapasztalatokból, a könyvtárak és a szövetségek közös állásfoglalásából arra lehet következtetni, hogy az itt vázolt szerződéses forma a szövetkezeti dolgozók könyvtári ellátásának, végső soron a munkásművelődés fejlesztésének fontos eszköze lehet.

Kerek Vera